

‘Opkerkerkrentmeester’ Hans Bergwerff: we zoeken de balans

Gezond beleid voor een krimpende kerk

Twee jaar is hij nu voorzitter van het College van Kerkrentmeesters (CvK) van de Protestantse Kerk Den Haag. Geen eenvoudige taak, maar wel een mooie, vindt Hans Bergwerff: ‘In een krimpende kerk zoeken we steeds naar de balans om de wijkgemeenten optimaal te laten functioneren. Dat betekent soms streng zijn, maar ook creatief.’

Financiën is zijn dagelijks werk, dus dat hij twaalf jaar geleden werd aangezocht om kerkrentmeester te worden, verbaasde Hans Bergwerff niet. Met een partner runt hij het bedrijf Bergwerff ten Cate Belastingadviseurs aan de Statenlaan, met klanten in Den Haag en wijde omgeving. Er werken tien mensen. Hoewel Den Haag al ruim dertig jaar de stad is waar Hans werkt, kwam hij er met zijn partner pas in 2009 wonen vanuit Bergschenhoek. Al snel vond hij een kerkelijk thuis in de Abdijkerk. ‘Zo’n mooie oude kerk, dat sprak mij wel aan, en we konden het al snel goed vinden met Jacob Korf, de predikant.’

Zuidwest

Al vrij snel na zijn start als kerkrentmeester in de Abdijkerk kwam de samenwerking in Zuidwest in een stroomversnelling. ‘De integratie tussen de wijken op het financiële vlak verliep goed. Later is wel vastgesteld dat wij in Zuidwest (de grootste van alle wijken) een voorbeeld waren voor andere delen van Den Haag. Pijnlijk was het proces van afstoting en herstructurering dikwijls wel, maar het gebeurde met veel onderling begrip en uitleg.’

In 2022 werd Hans Bergwerff gevraagd voorzitter te worden van het Haagse College van Kerkrentmeesters. Dat betekende wel dat hij het penningmeesterschap van Zuidwest moest neerleggen. Het college telt twaalf leden, van wie enkele onafhankelijk zijn gekozen en verder gaat het om afgevaardigden van de wijken. ‘Wij gaan over de financiële architectuur van de hele Haagse gemeente. Omdat we al vele jaren in een situatie van krimpende ledentallen zitten, betekent dat vooral dat we tekorten moeten voorkomen of beperken. In het jargon heet het dat we streven naar “aanvaardbare of houdbare tekorten”. Dat wil zeggen: streven naar een begroting waarmee we niet te veel interen op ons vermogen en toch recht doen aan de ambities van de wijken.’

Slagkracht

Twee van de belangrijkste onderwerpen die steeds terugkeren op de agenda van het College zijn de wens om een predikant te beroepen bij een vacature en het streven van wijken om gebouwen te verduurzamen uit milieuoogpunt en om kosten te besparen. ‘We kijken dan nauwkeurig naar wat de slagkracht is van een wijk. Staat die bestuurlijk nog stevig in de schoenen, hoe ziet de nabije toekomst eruit en is er uitzicht op nieuwe initiatieven?’

Bij het draaien aan de knoppen is de inkomstenkant het moeilijkst, is de ervaring van Hans Bergwerff. ‘Het geefgedrag van kerkleden is moeilijk te beïnvloeden. We gaan ervan uit dat jaarlijks ongeveer vijf procent van de gemeente wegvalt door uitschrijvingen en overlijdens.

CvK in het kort

Het College van Kerkrentmeesters is verantwoordelijk voor het opstellen van begrotingen en jaarrekeningen van de Protestantse Kerk Den Haag waartoe negen wijken en samenwerkingsverbanden behoren, met in totaal elf kerkgebouwen en vier buurt-en-kerkhuizen. De gemeente telt ongeveer twaalfduizend leden en een dikke duizend vrijwilligers. Er zijn vijftien predikanten, kerkelijk werkers en pioniers werkzaam, naast nog een flink aantal predikanten met bijzondere opdracht. Het College is eindverantwoordelijk voor onder andere de geldwerving, de uitvoering van het personeelsbeleid, het beheer van de kerkelijke gebouwen en het beheer van de archieven. Het College brengt adviezen uit aan de Algemene Kerkenraad.

Omdat tegelijk de kosten stijgen, zou je daardoor jaarlijks tien procent meer beschikbaar moeten hebben om stabiel te blijven. Dat lukt natuurlijk niet.'

Vermogen

Tot ongeveer twee jaar geleden slaagde protestants Den Haag erin om het vermogen van de gemeente op peil te houden, ook al omdat in de loop der jaren een aantal gebouwen werd afgestoten. 'Het gerucht gaat weleens dat de gemeente nog erg rijk is. Nou, dat valt wel mee. Het vermogen ligt nu nog tussen tien miljoen en vijftien miljoen euro, een beetje afhankelijk van hoe je ernaar kijkt. Dankzij een gezonde effectenportefeuille konden we met het profijt daarvan de inkomsten uit geldwerving aanvullen. Maar vanaf 2022 teren we langzaam in. In het gebouwenbestand verandert weinig meer. Voorlopig houden we aan dat een jaarlijks tekort van vijf ton aanvaardbaar is.'

Belangrijk vinden de kerkrentmeesters en de Algemene Kerkenraad (AK) het dat er ook nieuwe initiatieven worden ontplooid, zo mogelijk met de hulp van gelden van buitenaf. De landelijke kerk biedt daar mogelijkheden voor, maar er zijn ook ideële fondsen en organisaties waarop een beroep kan worden gedaan. 'Daarmee werken we ook aan nieuwe mogelijkheden voor de kerk in de toekomst.'

Al met al heeft het College van Kerkrentmeesters in nauwe samenwerking met AK en de wijken een veelomvattende en boeiende taak, vindt Hans Bergwerff. 'Het is intensief, maar ook plezierig werk omdat het in een goede sfeer verloopt met veel gemotiveerde vrijwilligers. Gemiddeld ben ik toch wel ruim een dagdeel per week in de benen voor deze functie. Gelukkig kan ik het met de collega's op het werk goed plooien.'

Hans Willems

Leven met genoeg

Herontdekking van vasten vindt in veel protestantse gemeenten plaats. Droeg concentratie op de Stille Week zeker bij aan onze geestelijke voorbereiding op Pasen, ook het 'minderen' binnen je levensstijl wordt als verrijkend ervaren en wordt op uiteenlopende wijze geëxperimenteerd. Maar past het enkel bij de veertigdagentijd? Een kalenderjaar telt immers nog veel meer dagen. Een korte beschouwing...

Een mini-enquête

Ik heb de vraag aan gemeenteleden gesteld of zij wel of niet iets kunnen en/of doen met het vasten in de weken die aan Pasen voorafgingen. 'De behoefte om mezelf bepaald gedrag af te leren' hoorde ik meerdere keren als reactie. Dan is er kennelijk sprake van een levenswijze waarover je niet tevreden bent. 'Minderen' blijkt een optie: bijvoorbeeld niet meer de hele dag in de ban zijn van je beeldschermen. Het schijnt trouwens

wetenschappelijk bewezen te zijn: als je circa 40 dagen een bepaald nieuw aangeleerd gedrag volhoudt, dan kan het inslijten in je hersenen als een nieuw patroon. Een win-winsituatie lijkt me.

Voor anderen ligt er een meer religieuze verbinding tussen levensstijl en af en toe vasten. Bezinning: waarom doe ik wat ik doe en zijn er dan misschien meer 'blinde vlekken' te ontdekken? Als je dan daadwerkelijk verandert in doen of denken, dan kan het zomaar zijn dat je dat na afloop in het geheel niet meer mist. Bijvoorbeeld als je een bepaalde minder aangename karaktertrek weet in te tomen. Iemand merkte hierbij op dat je op die manier ook nog eens zeeën van tijd overhoudt. Ook een positief effect bij alle drukte die we ons doorgaans op de hals halen.

Een ander vertelde: 'Ik heb me aan het begin van elke dag afgevraagd of er specifieke gewoontes zijn waardoor ik de controle over mijn leven vaak uit handen laat glijpen.' Door te 'minderen' kwam ik op bepaalde vlakken 'in geheel ander vaarwater terecht'.

Een Bijbels spoorboekje

Maar wat zegt de Bijbel er eigenlijk over? Over de zin van vasten? Daarover kom ik een aantal motivaties tegen: erkenning van zonde of schuld. Vasten kan een uiting van berouw worden. Neem bijvoorbeeld het boek Jona. De inwoners van Nineve kwamen tot inzicht en namen afstand van hun verkeerde levenshouding.

Vasten kan in de Bijbel ook gezien worden als een uiting van verdriet. Vasten en treuren worden vaak in één adem genoemd. Tijd nemen om te rouwen over veel dat mis gaat in de wereld. Niet enkel in je binnenkamer, maar ook in woord en daad.

En nog een derde reden: vasten kan een bekrachtiging worden van het gebed. Door te vasten heb je meer tijd om je gebeden bij de Eeuwige neer te leggen. Je geeft je gebedsleven prioriteit! Samenvattend: vasten creëert ruimte voor God. Je drukt als het ware op de pauzeknop en je richt je op de Eeuwige. In geval van de veertigdagentijd: het feest van de opstanding van de Heer! Wat je lichamelijk en/of geestelijk ervaart door te minder, dat kan je eigen ego en je behoeften relativeren omdat je daardoor kunt ervaren dat je God echt niet kunt/wilt missen. Vasten kan dus ook op andere tijden in het jaar een plek krijgen...

In een recent boek over 'consuminderen' kwam ik de volgende uitspraak tegen: 'Elk Nederlands huishouden heeft gemiddeld twee 'slaven' in dienst.' Onze economie zit immers zo in elkaar dat er in ontwikkelingslanden mateloos veel mensen voor ons aan het zwoegen zijn en dat onder bedroevende omstandigheden. En dat alles voor onze welvaart. Omdat wij

hen niet kennen, en dit alles voor ons dus 'op verre afstand' plaatsvindt, voelen we hun lijden ook niet...

Onze dagelijkse praktijk

Hoe de Eeuwige ertegen aankijkt? Dat kun je bijvoorbeeld lezen in Jesaja 58. Een pittig hoofdstuk! Het volk zegt wel te verlangen naar de Eeuwige, maar ze beklagen zich over het feit dat Hij/Zij niet naar hen luistert. Maar terwijl het volk zoekt naar de Eeuwige blijft het uitbuiten van slaven aan de orde van de dag. Het geweld gaat gewoon door en zelfs in vastentijden gaan ze door met dubieuze handel en beulen ze hun personeel af. Ze denken misschien dat ze goed bezig zijn met 'stille tijd' en giften aan goede doelen. Maar op een dergelijke vorm van vasten zit God duidelijk niet te wachten. Zo verwoordt de profeet het: 'Is dit niet het vasten dat ik verkies: misdadige ketenen losmaken, de banden van het juk ontbinden, verdrukten bevrijden en ieder juk breken?'

Het zijn scherpe woorden, maar het volk Israël (en wij) krijgen wel een duidelijke richting. En ook klinkt er een duidelijke belofte door in deze woorden: de dageraad zal over hen opgaan. Als zij recht doen gaat het Licht aan, zo staat er in de 'Bijbel in Gewone Taal'. Het lijkt er vaak op dat we eerst licht nodig hebben om te weten wat we moeten doen. Maar bij Jesaja wordt het omgedraaid. Eerst recht doen en dan pas gaat het licht aan... En in die geest is het ook beschreven door de 'Schrijvers voor Gerechtigheid' in hun lied 'Licht aan...'. Het 'goede vasten' kan ons daarmee wereldwijd op het goede pad zetten... Door het hele jaar heen...

ds. Meindert Burema

Herbegraven

In het novembernummer (2023) van Samenklank, heeft ds. Jacob Korf geschreven over het project van de herbegravingen. In het kort... In 2017 zijn de beenderen van het kerkhof rond de Grote of St. Jacobskerk herbegraven op het Abdijkerkhof. Beenderen die inmiddels al honderden jaren geleden begraven waren – begraven vond plaats tot 1681 en daarna nog 150 jaar in de Grote Kerk zelf – zijn toen herbegraven. In totaal hebben 144 herbegravingen plaatsgevonden. De beenderen komen uit de periode tussen 1480 en 1680.

We vroegen ons af of het aangekondigde monument bij het Abdijkerkhof inmiddels in aantocht was. Op een regenachtige dinsdagavond in februari, werd ds. Korf aan de tand gevoeld. Een boeiend gesprek over het leven, het eren van de overledenen, de Stichting Grote Kerk, de kerk en schouders, volgde.

Hoe ver zijn jullie met de gedenkplaat bij de herbegravingen?

'Het gaat wat minder snel dan ik had gehoopt met het monument. We hebben als werkgroep wel al een keuze gemaakt voor een ontwerp voor een gedenksteen bij de graven op het Abdijkerkhof. We hebben ook al een tekst voor op de glazen plaat. In het novembernummer heb ik die tekst, een gedicht van de stadsdichter Martin Breeman, al opgeschreven:

*De doden uit een ver verleden
Er leeft geen mens meer die ze mist
Hun namen zijn reeds uitgewist
En klinken niet meer in gebeden
Maar al hun namen staan gebrand
Daar in de palm des Scheppers hand.'*

Mooie tekst, zeg.

'Het gekke is dat bij een oorlogsbegraafplaats gedenken heel gewoon is. Maar ook voor deze graven op het Abdijkerkhof geldt dat zij een onsterfelijk voetspoor in het zand van de tijd zijn. De mensen die daar begraven zijn, hebben keuzes gemaakt, verantwoorde keuzes, en daarom kunnen wij hier nu leven zoals we dat doen.'

Bedoel je dat we op het verleden voortbouwen?

'Precies, dat bedoel ik. Ik vind dat het ook iets te maken heeft met deze tijd, dat we niet op die manier meer gedenken. We staan in feite op de schouders van diegenen die ons zijn voorgedaan. Eigenlijk zijn die graven, de grafstenen, onze gedenkplaatsen voor vandaag. Viktor E. Frankl heeft gezegd: "Het geweest zijn, is de zekerste zijnswijze." Daar bouwen wij op voort.'

Wat gebeurt er eigenlijk met de graven in de kerk zelf?

'Bij restauraties in kerken, zijn beenderen in de loop van de jaren geruimd. In de Grote Kerk zijn de beenderen geruimd na de Tweede Wereldoorlog.'

Wat doen jullie bij de Stichting De Grote Kerk?

'We laten bezoekers en toeristen de bouwgeschiedenis zien, we laten de monumenten zien, maar ik geef alle vrijwilligers ook mee om mee te gaan in de vraag van de bezoeker. Die is vaak ook spiritueel van aard. Je komt dan soms op mooie geloofsgesprekken. De kerk is er dus niet alleen voor de verhuur. Ik vind in dit verband de katholieke geloofstraditie mooi: het

kerkgebouw is “de as van de wereld”, raakpunt tussen hemel en aarde. Voor ons protestanten is een kerk gewoon een gebouw van steen.’

Hoe zou je de kerk moeten zien volgens jou, in deze seculiere tijd?

‘Onze tijd nu wordt gekenmerkt door leegte. We zijn meer bezig met zingeving dan zinvinding. En dat zie je toch ook terug bij de mensen die de kerk komen bezoeken. De kerk is van oudsher een ontmoetingscentrum, maar de kerk is ook de belangrijkste constante in onze Europese cultuur. En de kerk heeft iets te zeggen over de zin van ons bestaan.’

Waarom moeten we naast het Abdijkerkhof, ook de Grote Kerk blijven bezoeken?

‘Omdat je wilt weten op wiens schouders je staat. Omdat het leuk is om de toren te beklimmen, maar vooral ook omdat de kerk vol mensen levend is en niet alleen een partij stenen. En je leert veel over onze geschiedenis, ook de minder mooie geschiedenis, bijvoorbeeld van slavenhandelaren die begraven zijn in de kerk.’

Maar wordt vervolgd dus, wat betreft de gedenkplaat?

‘Precies, ik ga bellen, maar we hebben de tijd.’

Michiel van Butselaar